KOKLĒ SAVAS ...KLES

kstus
būt sakārtoti augošā/dilstošā/oriģināla secībā

Latvijas etnogrāfiskā brīvdabas muzeja folkloras draugu kopa «Skandinieki» ir viens no populārākajiem šāda veida ansambļiem. Soreiz gribu pastāstīt par «Skandinieku» koklētājiem — Jāni Poriķi un Valdi Muktupāvelu.

Jānis Poriķis ir pēdējais no slavenās t. s. Kurzemes koklētāju plejādes (P. Korāts, 1871—1957, N. Heņķis, 1864—1933 u. c.), kas paši spēlēja un paši arī kokles darināja.

— Septiņpadsmit gadu vecumā kādu laiku Alsungā dzīvoju vienā dzīvoklī ar koklētāju Nikolaju Heņķi, tad arī apguvu viņa kokles spēles paņēmienus, — stāsta J. Poriķis. — Spēlēju pēc dzirdes, tā savā laikā darīja visi koklētāji. Vēlāk iemācījos arī pats darināt kokles. Savā mūžā esmu izgatavojis vairāk nekā trīsdesmit instrumentu. Kaut laika ir maz, ceru vēl dažu labu kokli darināt.

J. Poriķa darinātās kokles ir etnogrāfiskas, ar koka tapiņām un septiņām stīgām, tām maiga, dziedoša skaņa. Meistara darbarīki ir tikai nazis un kalts.

Pie Heņķa gadījies redzēt šodien jau leģendāro koklētāju un kokļu darinātāju Pēteri Korātu, kas tur savulaik ciemojies, taču tuvāki kontakti ar viņu nav radušies.

Sirmajam koklētājam spilgtā atmiņā palicis ceļojums uz Zviedriju 1939. gadā, kad uz Vispasaules folkloristu kongresu Stokholmā ar zviedru satiksmes tvaikoni devušies arī deviņi latvieši (viņu vidū arī suitu sievas). Kurzemnieku priekšnesumi toreiz uzņemti ļoti atsaucīgi, ieskaņota arī plate.

Jāņa Poriķa muzicēšanu pārtrauc otrais pasaules karš. 1952. gadā viņš atstāj Alsungu un pārceļas uz Talsiem, bet kopš 1966. gada dzīvo Rīgā. Uz «Skandiniekiem» viņš atnāk 1980. gadā un kopš tā laika aktīvi piedalās koncertos, laiku pa laikam darinot pa koklei kopas dalībniekiem. Jānis Poriķis vēl enerģijas un darba spara pārpilns, kaut mūžs jau iegājis astotajā gadu desmitā.

Kad pagājušā gada decembrī Maskavā notika Savienības muzikāli etnogrāfisks koncerts, uz turieni devās arī «Skandinieku» koklētāji J. Poriķis un V. Muktupāvels. Tas bija Jāņa Poriķa pirmais ceļojums uz Savienības galvaspilsētu. Interesanti bija vērot citu Savienības tautu pārstāvju priekšnesumus, salīdzināt un vērtēt. Tas deva jaunu stimulu turpmākajam darbam, atstāja daudz spilgtu muzikālu iespaidu un pārdzīvojumu.

Šajā gadā koncertēts arī Ļeņingradā un Viļņā, daudzās vietās tepat Latvijā.

«Skandinieku» programmā kokļu duetu izpilda J. Poriķis un V. Muktupāvels. Valdis pārņēmis tautas mūzikas izpildītāju prasmi, pilnībā apgūstot Poriķa spēles paņēmienus, arī spēlē pēc dzirdes. Viņš ir Latvijas Valsts konservatorijas pūtēju un estrādes orķestru vadītāju nodaļas students.

Valdis Muktupāvels uz «Skandiniekiem» atnāca 1978. gada pavasarī, pašā jaunības plaukumā — 20 gadu vecs. Kolektīvā daudzi spēlēja kokles, arī viņš sāka mācīties un līdzi spēlēt. Nekādu grūtību nebija, jo Valdis absolvējis Līvānu bērnu mūzikas skolas klavieru un akordeona klasi. Kad «Skandiniekiem» nebija dūdu spēlētāja, viņš tās izpētīja, saveda kārtībā un sāka spēlēt. Tādā pašā veidā apguva stabules un ganu raga spēli.

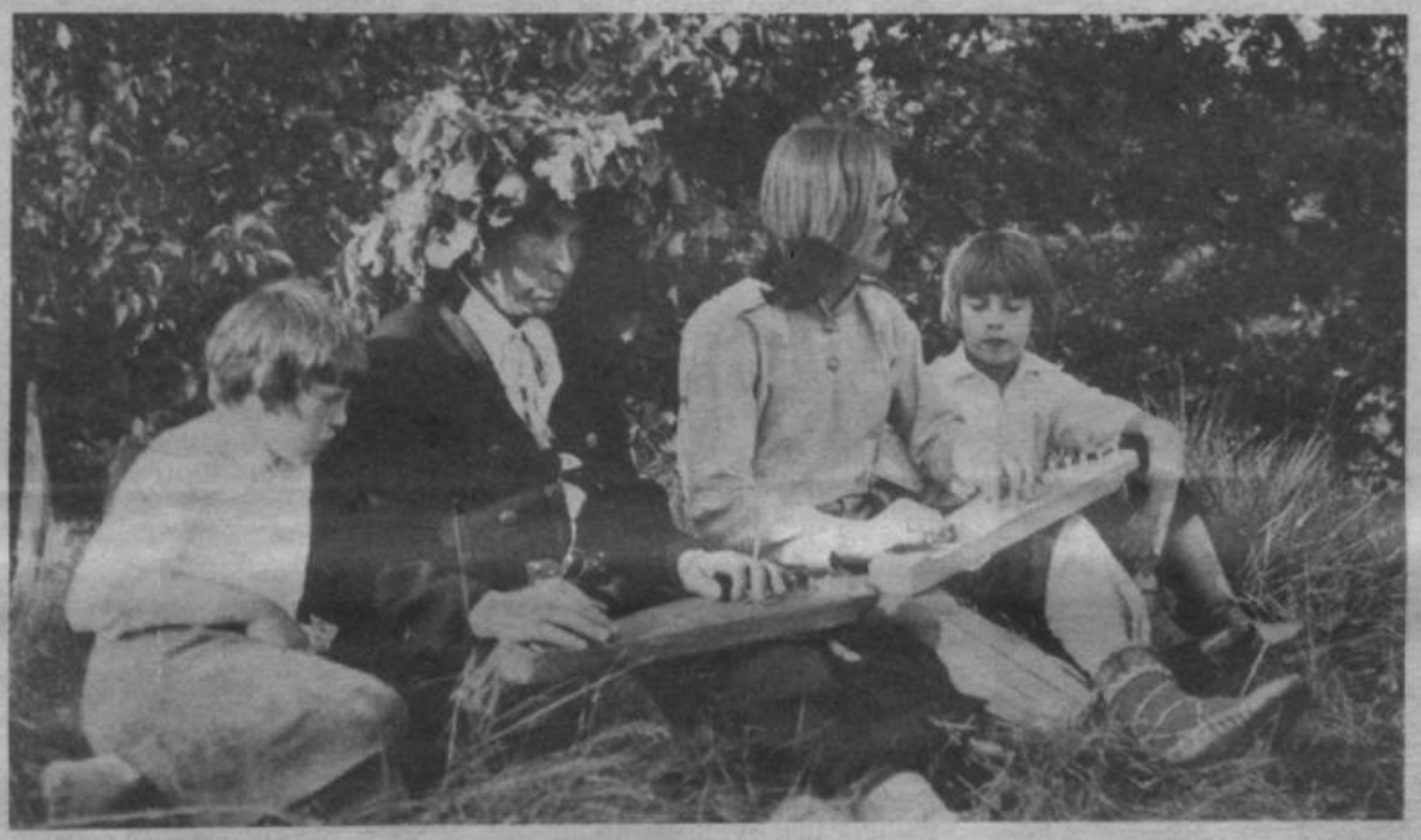
Kad Rīgā viesojās folkloras ansamblis no Vācijas Demokrātiskās Republikas, tur bija arī tāšu spēlētājs. Valdis iepazinās ar viesiem, radās doma iemācīties spēlēt tāsi. Tiesa, pirmajā laikā neko neesot varējis izspēlēt, bet pēc dažu dienu neatlaidīgiem pūliņiem tāss jau skanējusi. Tagad «Skandinieku» programmā ir arī tāšu solo. Bet pirmais tāšu solists Latvijā bija Roberts Rezebergs (1893—1951).

Valdim Muktupāvelam ir arī savs ansamblis. Viņš vada Rīgas lietišķās mākslas vidusskolas folkloras draugu kopu «Savieši» (dibināta 1980. gadā). «Savieši» mēģina arī paši izgatavot instrumentus, jo šajā vidusskolā ir topošie metāla un koka apstrādes meistari. Vispirms senos etnogrāfiskos instrumentus pamatīgi izpēti, pēc tam apgūst katra specifisko spēles veidu, un instruments atkal sāk dzīvot. Ir izgatavotas niedru stabules, velna bungas, poda bungas, arī kādreiz tautā populārā pūšļa vijole, tridekšņi. «Saviešu» iecerēs ir ļaudis nest visus senos tautas instrumentus un to skanējumu.

«Savieši» nesniedz koncertu vārda parastajā nozīmē, bet gan ierodas viesos, iesaistot priekšnesumā arī publiku, saplūdinoties vienā ritmā un skaņā. Programmai izmanto E. Melngaiļa un citu komponistu tautas melodiju pierakstus, mūziku izpilda Valda Muktupāvela interpretācijā. Kokles spēli viņiem māca Augstrozes koklētājs Baumaņu Mārtiņš.

Tā kokles spēles meistari Jānis Poriķis un Valdis Muktupāvels ir Kurzemes seno koklētāju tradīciju dzīvīguma apliecinājums, kopjot un vairojot kokles spēles etnogrāfisko zaru Latvijā.

M. Burgmeistere

Koklētāji Jānis Poriķis un Valdis Muktupāvels ar jaunajiem klausītājiem.

E. Vēvera foto